

3. Servik. Põhijoonises ruutu ehk püstkülikut mainiv (selle järel ruut- ehk püst-
külikservik) kaheksa seinaga ja siseväljakuga servhoone (□):

a) lamp-, b) tõmpservik¹⁾.

C. Kaksteistkülikud:

1. Tiivik ehk tiibhoone. Kahte pikiküli liitunud kurmikut mainiv 12 küljega
hoone (H):

a) lamp-, b) tõmp-, c) püst-tiivik.

2. Ristik ehk risthoone. Põhijoonis risti meeldetuletav 12 seinaga hoone (⊕):

a) lamp-, b) tõmp-, c) püstristik.

D. Uljeshooned ja harghooned (nelikud ja hargikud): 6-, 8-, 10-, 12-,
14-, 16- jne. seinalised tavaliselt üksikute põhivormide kokkuehitamisel ja liitu-
misel, aga ka tervikuina ehitatud keeruka põhijoonisega hooned, milledest ühed seinte
väljakaardumisel (uljed ja kärgad), teised sissekaardumisel (kurmud ja taanud) sünnivad:

1) uljik } alaliigitus nagu eelmisilgi (vt. 31. ja 40. joon.)
2) hargik }

III. Kaarhooned ja sõõrhooned (kaarikud ja sõõrikud). Enamasti monumentaal-,
hülge- või tehnilised ehitised, mis moodustuvad kaar- ja sõõrseinust. Sageli esinevad
nurkimoodustavate elementidega koos. Neist olgu tähelepanu juhitud vaid üksikuile alam-
rühmidele:

- 1) Tiibkaarhoone (tiibkaarik)
- 2) Tiibsõõrhoone (tiibsõõrik)
- 3) Sõõrik
- 4) Siirik ehk siirservik
- 5) Rummsiirik
- 6) Kaarik

— kõik vormid, mis erist määrangut ei vaja. Alaliigitused nagu eelmisilgi.

Põhijoonest eraldi aga võime kõnelda lambikuist, tõmbikuist, püstikuist ja tornest, arvestades
peaasjalikult püstmöödet.

Majakere vormi kõrval väärivad erist tähelepanu katusevormid, seda enam, et nad linna
maastikupildis sageli kõige selgemini esineva osa moodustavad. Katusevormide süsteem (Fro-
benius!) (Passarge!) on aga sedavõrt täielikult olemas (40) (63) ja meigi literatuuris tuttav (72), et
vähemalt käesolevas töös näib üleliigne olevat eriliselt ja laadilt neisse süveneda.

Lisame edasi majakerele katusevormi nimetuse juurde, siis saabub kujutelm
tervest elamutüübist. Selliste tüüpide süsteem on meile nii-ütelda näidiste kogu,
millega võrdleme tõelisi vorme ja millede abil pääseme pikist ja aegaviitvaist
vormikirjeldusist (72). Olgugi et need tüübid on õieti üldistatud ideaalsed vormid,
mis tõelikkuses sageli täiuslikult ei esine, tarvitame nende nimetusi ka siis, kui
nad oluliselt ikkagi sarnanevad süsteemi tüübega.

Vormide levimine. Linnas jalutelles on igaüks tähele pannud, et ümbruses
üksik maja niipalju silma ei hakka kui uuliseinamid. Linnafüsiognoomiselt ei ole
seega üksik elamu niipalju mõõduandev kui majade rühmiti esinemine, s. t. kuidas
majad koonduvad uuleks, saruks ja linnaosiseiks. Selle kinnistamiseks on aga alul
vaja selgust tuua üksikute elamuvormide levimisse. Vähemais suurlinnades ja
siirelinnades — nagu Tartus ja Tallinnas — esineb suurem vormide vaheldus
vähemal alal kui suur-, kasa- ja hiidlinnades; viimaseis on ühtlasemaid maju ja
majade alu. Seetõttu võib Tartu iga üksiku elamuvormi kartograafiline kinnista-
mine otsesest vaatlusest eemalseisjale liiga suure tööinnuna paista. Ei ole siiski
karta, et rohkete erivormide üksikasjalik kinnistamine võiks linnaplaanile maalida
mõnesuguse apokrüüfilise segaduse; ei — ka siia on võimalik korda luua. Sõe-
ludes üksikuid vorme ning kinnistades neid vastavate märgistega linnaplaanile
(vt. Tartu elamuvormide plaan, lisa XV), saavutame mitte üksi selgeima pildi
üksikute elamutüüpide levimisest, vaid leiame ka näolt erinevad linna-iseosad.
Sobivalt äsjamainitud elamuvormide plaaniga näeme linna ääreosades, eriti lõunas
ja kagus, valitsevaid madalaid ja lihtsaid vorme. Need on kas ruutja või sirukja

1) Püst- ja tornservik ei ole valgustustingimuste tõttu võimalik.